

ROLUL DETERMINAȚIILOR RELAȚIONALE ÎN CONSTRUIREA DEFINIȚIEI ESENȚIALE

Vlad-Ionuț TĂTARU¹

tataruvro@yahoo.com

ABSTRACT. This article aims at showing, by means of a detailed inventory of the three types of essence, the role that relational determination plays in building the essential definitions. Thus, an object can be approached descriptively in three ways: 1) considering the place it occupies in the proximal objective equation; 2) considering the reciprocal relations of temporal landmarks of its destined path; 3) indicating the reciprocal orientation (structure) of the object's components. This threefold determination releases hermeneutically the essential concept of the object, completing thus its portrait by the rigorously-projective involvement of the relation as a synthetic category of gnoseological subjectivity.

KEYWORDS: relational determination; essential definition; object; temporal essence; structure.

Introducere

Simpla categorie aristotelică, de care nu putea fi legată nici o determinare substanțială², avea să devină, în traducerea unei concepții care a inovat radical moștenirea raționalistă, principiu de unificare a experienței cognitive în general, atribut principal al unei „noi” instanțe spirituale (subiectul), a cărei preeminență gnoseologică avea să marcheze o tot mai pronunțată desacralizare a concepției despre lume și viață. Această reorganizare a considerărilor ce priveau experiența a făcut

¹ Eseist, pregătire filosofică.

² Aristotel, *Metafizica*, București, Editura Iri, 1999, p. 108: „...relațiile...nu semnifică substanța nici unui lucru, căci ele toate sunt predicatele unui substrat și nici unul din ele nu constituie un obiect concret”.

din descoperirea sau construirea de relații tema principală a centrării metafizice pe subiect, legitimând o condiție proiectivă transcendențială responsabilă de încrustarea în real a tuturor formelor a priori ale conștiinței.

Astfel, ceea ce fusese anticipat încă o dată cu distincția lui Aristotel, este programatic statuat în concepția primei *Critici*: obiectivitatea substanțială a lucrurilor este dublată de o rețea de relații³ care provin de la spontaneitatea gânditoare a subiectului, iar noua sarcină a rațiunii investigatoare constă în cumulara comprehensivă a datelor obiective și în prelucrarea lor după o normă a rigorii logice și științifice care fixează canoanele generale ale inter-legării fenomenale. Epistemologia devine o artă a punerii obiectelor în relație și a identificării constantelor care se degajă din dinamica acestor legături, iar creațiile intelectului se distribuie rostuitor în câmpul realității, întărind țesătura fenomenală și dând sens armoniei universale. Ele își găsesc locul în limbaj și guvernează, în numele acestei misiuni raționalizatoare, formele de reprezentare expresivă a lumii (Edmund Husserl semnaleză faptul că „expresiile și intențiile lor de semnificare, așa cum apar în contextele gândirii și cunoașterii, nu se măsoară doar după calapodul intuițiilor (mă refer aici la fenomenele sensibilității interne sau externe), ci și după diferitele forme intelectuale, prin care obiectele doar intuite sunt determinate, înainte de toate, pe planul înțelegerii și intră astfel în relație unele cu altele”⁴). Ele sunt susceptibile de ratificare validantă sau de infirmare, ele sunt obiect al valorizărilor generatoare de ierarhii și sistematicitate în cunoaștere. Ele conferă, așadar, relației rolul de instrument primordial al intervenției comprehensive a omului în lumea sa.

De aceea, corecta descripție a obiectului (în știință și filosofie) se revendică de la concluziile acestui sistem armonic și conține exigența

³ Accepția kantiană a termenului *relație* primește o conotație de tip categorial-logic, desemnând un „raport al gândirii în judacății” (*op. cit.*, p. 106), o determinare formală prin care acestea din urmă se înlănțuie în procesul de elaborare a cunoștințelor. Sensul inițial de *legătură* și funcția sa de cărămidă de bază a operațiilor sintetice nu se mai păstrează integral în deducția principială a categoriilor (acolo unde sensul logic va prima). Pe parcursul acestei expuneri avem în vedere, însă, doar sensul obișnuit (și mai general) de simplă *legătură* între lucruri, cel care oferă acces către noțiuni integrative ca cele de „rețea existențială”, „armonie universală” sau „ansamblu ordonat de obiecte”.

⁴ Edmund Husserl, *Cercetări logice – II – Cercetări asupra fenomenologiei și teoriei cunoașterii*, București, Humanitas, 2009, p. 78.

evidențierii tuturor relațiilor obiectuale semnificative pe care acesta le întreține și în revelarea sistemului intern de conexiuni inter-elementare care definesc structura sa (într-o accepțiune clasică, structura desemnând o „relație reciprocă a părților sau elementelor constitutive ale unui întreg, determinând natura sa, alcătuire”⁵). Această dublă sursă de caracterizare a obiectului de studiu indică rolul important pe care diversele forme de relație îl joacă în definirea sa, ponderea pe care determinațiile de raportare o au în încercarea de aproximare a frii sale esențiale. Ea arată că, în ansamblul însușirilor care compun portretul obiectual, determinația relațională este omniprezentă și poate fi considerată ca un implicat constant al procesului de definire. Se poate spune chiar că, în evoluția procesului de generalizare caracterizantă, relațiile se „abstractizează” o dată cu succesiunea definițiilor, participând simetric la viața noțiunilor care desemnează obiecte și oferind, prin flexibilitatea posibilităților lor de determinare, substanță încercărilor de surprindere exactă a esenței. Drumul către definiția esențială (cea care strânge laolaltă toată informația semnificativă privitoare la obiect) este pavat cu determinații relaționale care oferă o imagine întregită, din care fac parte însușirile determinante pe care acesta le capătă în urma considerării tuturor raportărilor sale. Sinteza specifică intrării în scenă a relației este urmată de o sinteză a tuturor relațiilor descoperite, pentru construirea unei viziuni atotcuprinzătoare asupra obiectului și pentru recuperarea tuturor sensurilor pe care le conține fenomenalitatea lui.

Aici, pentru uzul unei aproximări caracterizante se pot identifica trei modalități de relaționare, trei grupe distincte de raporturi posibile: o raportare numită metaforic „de tip spațial” (inter-obiectuală), o raportare temporal-destinală și o raportare internă (de tip structural, intra-obiectuală). Toate trei au în comun un rol integrativ (de încadrare a obiectului în armonia universală) și îndeplinesc, de asemenea, o funcție de delimitare în sânul acestei armonii (în numele căreia se operează distincții noționale și circumscrieri descriptive). În plus, ele oferă fiecare o contribuție specifică la conturarea naturii obiectuale intime, în funcție de revelații ale unor date concrete ce țin de fiecare perspectivă în parte.

⁵ Virgil Nemoianu, *Structuralismul*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967, p. 19.

Concept descriptiv al celor trei tipuri relaționale

În primul rând, determinația relațională se referă la fixarea locului obiectului în ecuația sa inter-obiectuală proximă (de la care se poate purcede la extinderi raportante concentrice), adică într-un ansamblu ordonat de entități reale. Aici relațiile sunt univoce sau reciproce, simple sau complexe (făcând parte dintr-un sistem), simetrice sau asimetrice. Ele vor genera, în funcție de însușirea fiecăreia, o ecuație mai greu sau mai ușor de descifrat, mai simplă sau mai elaborată, mai liniară sau mai „încălcită”. De aceea, a vorbi de locul obiectului în cadrul unui ansamblu mai cuprinzător înseamnă a inventaria fiecare posibilă raportare la un „vecin” al său și a le însuma sintetic în vederea creionării unei posturi globale, aceasta în condițiile în care simpla adiție este secundată permanent de o înțelegere organică, de o cuprindere sistematică.

A localiza înseamnă a descoperi multiplele determinări inter-relaționante prin care obiectul se încadrează în mediul său existențial, a completa un puzzle ale cărui piese provin dintr-un registru al alterității. Această alteritate devine punct de referință pentru o circumscriere fenomenologică riguroasă care deservește cunoașterea în latura sa calitativă și se folosește de negativitatea inter-noțională pentru a explica, prin medierea exteriorității, însușirile care țin, în fapt, în mod esențial, de natura obiectului. Punctul de vedere al alterității este o treaptă a urcușului către esență în măsura în care dezvăluie mecanisme funcționale care completează descripția „stărilor interne” sau adaugă la caracterizarea structurală individualizantă posibilități de integrare semantică în constelații noționale din ce în ce mai generale, asigurând astfel accesul către universalitate al unei aproximări care debutează cu definiții concrete. Excluzând balastul inevitabil al accidentalului (care ar putea să excedă la acest nivel al poziționărilor reciproce), inteligența investigatoare care își croiește drum către esență sesizează în mod obligatoriu relația repetabilă, evidentiază și înregistrează epistemologic regularitatea, pentru a obține legitatea esențială, pentru a fundamenta conceptul funcțional al obiectului.

În al doilea rând, determinația relațională punctează etapele diferite ale unui parcurs destinal al obiectului, indicând raportările reciproce ale acestor jaloane temporale, logica desfășurării lor, principiul lor de înlănțuire. Ea este menită unei încununări caracterizante ce delimitează un tip special de înțelegere a esenței, indicat de un comentator al lui Heidegger care se referea la distincțiile gramaticale

ale filosofului freiburghez: „trebuie făcută distincția...dintre folosirea nominală a lui *wesen* și cea verbală: *wesen* în sensul nominal este esența gândită atemporal (εἶδος, ἰδέα); *wesen* înțeles verbal trimite la timp, la o survenire...”⁶.

Acest tip de esență temporală degajă natura intimă a obiectului dintr-o imagine mult mai cuprinzătoare, care include itinerarul său complet, care extrage momentele cele mai importante (premergătoare sau adiacente unei instanțieri unice defnitorii, cu caracter ultim) ale evoluției sale. Ea își propune să ofere o descriere detaliată a „poveștii” unui drum (fie el și abstract), o incursiune în istoria schematic reprezentată a „încercărilor” existențiale la care este supus obiectul. Și pentru asta are nevoie de contribuția clarificantă și dătătoare de sens a caracterizării relaționale, de lumina pe care aceasta din urmă o aruncă asupra coerenței interne a desfășurării temporale.

Aici, relațiile cele mai frecvente sunt cele care raportează explicitant un *hysteron* și un *proteron*, în sensul cauzalității, al întemeierii, al indicării condiției de posibilitate sau al definirii statutului de consecință. Simetric, există, însă, și indiferențe reciproce semnificative care găsesc totuși, la un nivel înglobator al unei perspective holiste (în înțelegere temporală), un rost simplei succedări, chiar dacă aceasta nu îmbrățișează sensul tare al unei consecuții valorificabile din punct de vedere formal. Cumulat, rețeaua temporală (care admite și apropieri surprinzătoare între repere distanțate, separate de elemente intercalate) alcătuiește un portret dinamic ce poate fi suprapus pentru întregire caracterizantă cu cel obținut din considerarea „spațială”, rezultând un ansamblu comprehensiv bidimensional ce strânge unitar laolaltă multiple determinări esențializate. Unui aspect static extras din ecuația relaționantă inter-obiectuală i se adaugă sporitor o latură evenimentială care stratifică „hărți” inter-raportante succesive, pentru precizie și pentru justă reprezentare în enunțul-definiție.

În al treilea rând, determinația relațională coagulează formele elementare și indică orientarea reciprocă a componentelor obiectului, constituindu-se în principiu de agregare și construcție și vădind în fiecare caz particularități defnitorii de alcătuire. De aici pornind, în urma elaborărilor teoretice din domeniul lingvisticii care i se datorează lui Ferdinand de Saussure, termenul *structură* capătă un sens dublu

⁶ Anz, citat de Gabriel Liiceanu într-o notă la „Întrebarea privitoare la tehnică”, în Martin Heidegger, *Originea operei de artă*, București, Humanitas, 1995, p. 169.

(„atât pe acela de tot unitar, închegat, coerent, cât și pe acela mai vechi de sistem al relațiilor dintre părți”⁷), conducând către cvasi-asimilarea între structură și esență, într-o înțelegere tipologic-categorială care o identifică pe prima cu un principiu condițional-existențial.

Astfel, relația joacă un rol de ordonare internă a obiectului, de ilustrare inter-referențială a naturii sale, și adaugă definiției esențiale o caracteristică unificatoare (care poate strânge laolaltă determinările ce provin din ecuația inter-obiectuală sau din considerarea esențial-temporală). Viziunea structuralistă inventariază: dispunerea reciprocă inter-elementară, dinamica relațională (strâns corelată unui sistem de măsurare a durabilității unei conexiuni), statutul relațional rezultat din diferite „comportări” ale obiectului în multiple ipostaze de implicare fenomenală, stratificarea interioară, etc. Ea, de asemenea, are sarcina de a găsi un criteriu de unificare a acestor determinații eterogene astfel încât, într-o cuprindere sintetică, să poată fi degajată o semnificație esențială caracterizantă care să întruchipeze diversitatea constituțională a obiectului.

Prin acest demers se oferă o cale structuralistă către εἶδος, care valorifică o exigență esențială a interiorității, de care este legat sensul clasic al *quiddității* (cel care previne regresia la infinit și reglementează raporturile dintre noțiuni). Însuși destinul categorial al termenului *structură* se îmbină, de-a lungul istoriei filosofiei, cu cel al termenului de *relație*, mediind astfel o determinare complexă a esenței, aceasta devenind nucleu constelator al ansamblului configurațional obiectual. Se va obține pe această direcție descriptivă o imagine de maximă fidelitate care suprapune o rețea schematică peste materialul concret reprezentat de componentele obiectului, ceea ce corespunde la nivelul definiției esențiale cu o generalizare de tip categorial a unor reprezentări comune care vehiculează primele reflectări caracterizante (ce se mențin la suprafața realului, la nivelul unei prime aproximări a lui).

Îngemănate într-o definiție extinsă, cele trei tipuri de determinări relaționale și implicațiile lor asigură aparatul conceptual sintetic prin care se poate descrie esențial un obiect (indiferent de gradul său de abstracțiune), devenind un instrument de cercetare a realității și ghidând orice demers investigator punctual. Ele joacă un rol crucial în descoperirea și formularea esenței, constituind un element indispensabil

⁷ Virgil Nemoianu, *op. cit.*, p. 23.

în demersul de adâncire a definițiilor uzuale, un factor de nuanțare a poziției comune, conferind demnitate și autenticitate oricărei concluzii ilustrative la acest nivel. Altfel spus, ele fac cu puțință degajarea esenței, sunt principiu generator al numitorului comun de natură conceptuală. Care este, însă, mecanismul intim al acestei condiționări noțional-gnoseologice? Cum își capătă definiția caracterizantă marca esențială prin contribuția de neînlocuit a determinației relaționale?

Funcția esențial-delimitativă a relației în triplă ilustrare

Pentru a înțelege în chip potrivit modalitatea prin care relația transformă o simplă aproximare descriptivă în definiție esențială, este nevoie de sublinierea unei însușiri foarte importante a esenței însăși, de indicarea condiției primordiale care face ca ceva să primească cu adevărat numele de „esență”. Această însușire este exprimată de Heidegger în introducerea conferinței „Întrebarea privitoare la tehnică”: „dacă vrem să căutăm esența unui arbore, trebuie să înțelegem că acel ceva care se manifestă în fiecare arbore ca atare nu este, la rîndul său, un arbore pe care îl poți afla printre ceilalți arbori”⁸. Esența se arată, deci, a fi un *cu-totul-altceva* decât exemplarul (sau exemplarele) pe care le reprezintă, delimitându-se de acestea în ordine conceptuală și integrându-se, astfel, într-un alt registru, în altă dimensiune existențială. Ea privește comuniunea inter-exemplare de pe o poziție radical diferită de ordinul definitoriu al acestora, subsumând diversitatea lor într-o manieră care le transcende condiția și depășind astfel inevitabila limitare care este creată de orizontul lor de implicații.

Slujind această proprietate fundamentală a esenței, determinația relațională devine condiție indispensabilă a oricărei defniri semnificative: ea permite prin intermediul particularităților fiecareia dintre cele trei ipostaze tipologice ale sale un asemenea salt cognitiv, o asemenea distanțare calitativă. Relația este, în virtutea esenței sale „funcționale”, primul factor responsabil de o delimitare de tip esențial.

Astfel, în prima ipostază, relația presupune implicarea alterității în procedeul descripției, ceea ce conduce la o depășire relativizantă a unei posibile definiții „absolutiste”, axată pe virtuțile autonome ale exemplarului, la o completare sporitoare care deja reclamă raportarea la un altceva, generând la nivel semantic-conceptual o *ieșire-în-afară*

⁸ Martin Heidegger, *op. cit.*, p. 129.

a intenției caracterizante (un detur hermeneutic ce include proximitatea fenomenală a obiectului). Aici obiectul trebuie privit din exterior pentru a putea fi descris, el trebuie abordat pe o cale ocolitoare care îl *scoate-din-sine* într-o manieră chemată să extindă definiția sa pur calitativă. El însuși își poate extinde autodescripția până la granița cu alterul său, înglobând în definiție toate relațiile semnificative în care se găsește implicat, apropiind orice conexiune la care este părtaș și deschizând astfel poarta către definiția esențială (cea care fundamentează și explică pe cea calitativă).

În parte, definiția esențială este obiect plus relațiile sale inter-obiectuale, adică nucleul reprezentat de definiția calitativă (și implicațiile ei) plus învelișul tuturor raportărilor la alteritate, unde acest înveliș este destinat unui rol privilegiat de întregire inovatoare a descripției (în circumscrierea lui constând partea cea mai importantă a întregului demers). Dacă simpla calitate poate ignora aspectul relațional, esența îl presupune cu necesitate și face din el ingredientul principal al depășirii registrului caracterizant al exemplarului. În ieșirea-în-afară care îi este caracteristică se întemeiază orice viitoare transcendere a excesului de individualizare, orice pătrundere dincolo care adâncește sensul comun și nuanțează semnificativ definiția obișnuită. Această pătrundere dincolo presupune o mijlocire care se întemeiază pe principiul relativității și părăsește un prim nivel de considerare obiectuală (cea directă, nemijlocită). Se poate imagina un parcurs cognitiv care pornește de la simpla calitate, continuă cu aproximarea relațională și se încheie cu un fragment concludiv aflat în radicală delimitare față de natura constitutivă a punctului de pornire.

Ar putea părea paradoxală postularea unei diferențe esențiale pe temeiul unei determinări care păstrează și valorifică relația ca atare, adică prezervă conexiunea și proprietatea acesteia de a menține asemănări și atribute reflexive (de exemplu, nu toate relațiile sunt principial prilejuri de „înstrăinare” descriptivă, unele presupunând în mod expres mecanisme intensionale asimilative). Este vorba, însă, de fiecare dată, în descoperirea determinațiilor esențiale de un tip de alteritate care nu implică automat și un principiu (chiar atenuat și transfigurat) al contradicției, care nu atașează atributului diferențial în mod obligatoriu o nuanță a discordanței, a raportării opozitive. Se utilizează cel mai general sens al negativității, iar alteritatea nu aduce cu sine decât perspectiva din care este privit obiectul altfel decât în modul obișnuit.

Ea este doar principiu de depășire a sensului comun, direct, autosuficient, iar relația este „representantul” ei în definiția esențială (deoarece autodescripția nu se poate extinde decât până la relație, excluzând alterul ca atare). Iar relația funcționează aici ca un concept cumulativ care unește două determinări revelatoare („relația se întemeiază pe: 1) exterioritate; 2) ordine... pentru ca două lucruri să fie în relație, ele trebuie să fie diferite (măcar ca punct de vedere) și trebuie să concep o oarecare ordine, adică tocmai ceea ce exprimă relația⁹). Ea cuprinde în aceste determinări tot miezul semnificativ al unei transcenderi caracterizante, în măsura în care exterioritatea reciprocă asigură condiția alterității, iar ordinea asigură sensul oricărei depășiri.

În a doua ipostază, relația este implicată în conectarea diverselor repere temporale și influențează prin aceasta convertirea semnificației statice în aproximare dinamică de tip verbal, evidențiind aspectele funcționale ale esenței, determinări procesuale ale unei definiții care cuprinde detaliul evenimential și îl speculează în beneficiul descoperirii adevărului și pentru primatul acestuia în fața exactității reductive. Astfel, și în ordinea destinului, esențial este „ceea ce dăinuie” (dar nu la nesfârșit ci „ceea ce dăinuie de fapt”¹⁰ până la îndeplinirea unei misiuni esențiale profunde), străbătând unificator povestea individuală a obiectului sau povestea „colectivă” a exemplarelor. Esența poate ține de un agent destinal care asigură un crescendo până la un punct culminant, care tentează o limită semnificativă și definitorie a lucrului și care devine astfel protagonist al unei deveniri caracteristice portretului obiectual extins. Acest agent are nevoie de descrieri relaționale care îi fac posibilă în primul rând integrarea privilegiată în parcursul destinal, apoi delimitarea evocatoare de un *hysteron* și un *proteron* referențiali, nu neapărat aflați în „excludere” esențială (adică în exterioritate față de un corpus noțional considerat prioritar în ordinea descriției). Păstrând firul logic al desfășurării evenimentiale, aceste relații conferă esenței de natură temporală un segment destinal intermediar, aflat între eternitatea εἶδος-ului și perisabilitatea contingentă a exemplarului. Ea este, în virtutea limitărilor ce țin de atingerea unei ținte prefigurate în proiectul ei, un *mai-puțin* decât permanența unei determinații de ordinul genului. În același timp, ea va dăinui mai mult decât orice exemplar, în conformitate cu un mecanism profund,

⁹ Alexandru Dragomir, *Caietele timpului*, București, Humanitas, 2006, p. 126.

¹⁰ Martin Heidegger, *op. cit.*, p. 159.

care gastează elemente ce vor ajunge să hotărânicască natura lucrului și să îi înrâurească acestuia definiția esențială.

Ea este o medie de aur între o veșnicie ce tinde să devină inaccesibilă și o efemeritate inutilizabilă. În consecință, dănuind mai mult decât exemplarul, esența sa rezidă în ceva complet diferit de el, adică adâncește definiția calitativă (în mod necesar reductibilă la viața lui trecătoare). Ea se demarcă în considerare conceptuală de ordinul de semnificație al acestuia, întrucât urmărește să desprindă din ansamblul firelor sale evolutive un „reprezentant” paradigmatic ce depășește prin anvergura cuprinderii sale tiparul temporal în care se poate încadra. *Mai-multul* atot-cuprinzător din ordinea temporală va însemna întotdeauna un *cu-totul-altceva* în ordinea definițiilor caracterizante, în conformitate cu existența unui prag calitativ care încununează o desfășurare cumulativă.

Aici, relația care statuează „drepturile” speciale ale esenței temporale este contributor principal al condiției de alteritate a ei, în măsura în care se delimitează reperatele destinale care conduc la saltul cognitiv și, prin aceasta, se adâncește înțelegerea care stăruia în considerări de natură accidentală. A evidenția o relație intra-evolutivă înseamnă a construi o punte către schematizări în egală măsură unificatoare și delimitative, înseamnă a asigura condițiile unei noi modalități de înțelegere, care are sarcina de a organiza materialul obiectual brut în vederea revelării naturii sale alcătuitoare. Relația e un adaos subiectiv la obiectivitatea neutră și poate oferi acesteia plusul de regularitate care face trecerea către esență.

În a treia ipostază, conceptul de *relație* străbate două universuri semantice relativ distincte, care marchează evoluția de la o primă accepțiune a termenului „structură” (caracteristică secolului XIX și progresului său științific, mai ales în domenii ca fizica, chimia și geologia) și o a doua accepțiune, care preia acest sens (este vorba de reprezentarea „statică” a relațiilor reciproce inter-componente) și îl completează cu o determinare sistemică și organică (el ajunge să desemneze „un „tot format din elemente solidare, în care fiecare depinde de toate celelalte și nu poate fi ceea ce este decât *în și prin ele*”¹¹). Căpătând această nuanță de interdependență, noțiunea de structură face trecerea de la simpla determinare alcătuitoare către o determinare cu caracter

¹¹ Lalande citat de V. Nemoianu, *op. cit.*, p. 20.

esențial, deschizând drum științelor spiritului către apropierea termenului (remarcabilă fiind în acest sens contribuția lui Wilhelm Dilthey, care a inaugurat o nouă folosire a sa în istorie, filosofie și psihologie). Ea ridică la o demnitate teoretică de anvergură inter-disciplinară conceptul de „relație internă”, făcându-l operabil într-un regim descriptiv care deduce fenomenologia complexă a fiecărui obiect de la principii care țin de particularitățile sale constituționale.

Apoi, ea își „donează” sensul integralist și implicatul semantic al sistematicității unei viziuni menite să unifice coerent grupările de relații interne, într-o abordare care este oarecum obligată la o tendință contrară excesului de schematizare (pe temeiul unei exigențe care opune simplei formalizării o dinamică explicativă care trebuie să includă multiple raportări reciproce inter-elementare). Consecința a acestei viziuni, esența se delimitează prin contribuție structural sistemică de simpla caracterizare individualizantă (proprie exemplarelor speciei) și crează o definiție nouă pentru obiect, relevându-i însușiri ce țin de solidaritatea și coeziunea internă a configurației sale. În acest demers de esențializare a definiției calitative, relația joacă un rol de componentă atomară a unei constelații unitare și determină prin orizontul ei de potențialitate modelul de îmbinare, deci firul constitutiv al sistemului. Așadar, dacă prin organicitate esența devine un *altceva* decât poate cuprinde descrierea exemplarului, atunci relația contribuie și structural la caracterul de autenticitate al definiției esențiale.

Încheiere

În concluzie, orice drum hermeneutic care țintește degajarea esenței unui lucru sau a unui obiect în general pornește de la relațiile observabile și evoluează până la nivelul unor descrieri generale (ce pot cuprinde calități și relații cu caracter rezumativ, care concentrează informația fenomenologică în urma unei cuprinderi conceptuale adecvate).

Procesul de evoluție de la concretul realității exemplarelor la abstractul subsumativ al conceptului esențial este traductibil într-un drum al sintezei relaționale care unifică succesiv, prin conexiuni tot mai generale, multiplicitatea ipostazierilor obiectuale într-un trunchi caracterizant comun. El presupune, în efortul său de obținere a acurateții expresiv-conceptuale și în încercarea sa de realizare a exigențelor adevărului, efectuarea unui salt calitativ către un alt nivel ontologic, accesabil prin pătrundere hermeneutică și sondabil prin mediere

relațională. Acest salt devine posibil prin contribuția noetică a alterității inter-obiectuale, a reperelor temporale care țin de destinul esențial obiectual și a sistematicității datelor structurale, beneficiind de puterea lor îngemănată de transcendere a condiției comune.

„Relația este, dintre toate categoriile, aceea care are în cea mai mică măsură caracterul de realitate determinată sau de substanță...”¹², afirma Aristotel, deschizând astfel calea către preluarea teoretică în domeniul subiectivității a oricărei determinări care are la bază mai mult de un termen de referință. Ea conduce spiritul investigator către o experiență cognitivă cu nuanțe paradoxale, în care nu se părăsește imediatul reflexivității nemijlocite, dar se pot atinge niveluri de abstractizare și generalizare indispensabile ulterior depășirii nivelice. Ea reprezintă marca inconfundabilă a intervenției spiritului în obiectivitate și capătă un rol instrumental în organizarea premergătoare a materialului de studiu și în întregul demers de progresare a intenției inițiale de cunoaștere care culminează cu desprinderea și formularea unei caracterizări esențiale. În plus, relația este poate singura categorie străină substanțialității obiective care se poate încorpora în real fără a forța granițele validității și fără a prejudicia imaginea lui globală. Ea va fi întotdeauna o completare chemată să îmbogățească (până la o determinare de natură esențială) suprafața fenomenală a lumii, să întregască chipul obiectual în termenii concordanței și ai armoniei.

Determinația relațională este deopotrivă condiție constitutivă și conținut al definiției esențiale, fiind regășibilă în toate versiunile succesive ale unei evoluții de concepție care poate tenta delimitări caracterizante diferite. Ea este consubstanțială tuturor perspectivelor posibile de abordare a obiectului și nu lipsește nici măcar din argumentările care însoțesc demersurile deconstructive (cele care sunt chemate să invalideze conexiuni devenite tradiție și să desfacă raportări consacrate de proceduri de definire devenite dintr-un punct de vedere sau altul criticabile). Iar orice metodologie spirituală care urmărește calea regală a revelării esenței obiectului pe care îl studiază va trebui să apeleze la serviciul semantic-referențial al relației și să semene în rețeaua obiectuală germenii elaborărilor sintetice care alcătuiesc concepțiile generale.

¹² Aristotel, *op. cit.*, p. 557.

Bibliografie

- [1] Aristotel, *Metafizica*, București, Editura Iri, 1999.
- [2] Dragomir, Alexandru, *Caietele timpului*, București, Humanitas, 2006.
- [3] Heidegger, Martin, *Originea operei de artă*, București, Humanitas, 1995.
- [4] Husserl, Edmund, *Cercetări logice – II – Cercetări asupra fenomenologiei și teoriei cunoașterii*, București, Humanitas, 2009.
- [5] Kant, Immanuel, *Critica rațiunii pure*, București, Editura Științifică, 1969.
- [6] Nemoianu, Virgil, *Structuralismul*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.